

Den gode skole Skolepolitisk platform for Grundtvigsk Forum

'Skolens opgave er at gøre børnene og de unge egnede til at indgå i det samfundsfællesskab, der aktuelt eksisterer'

www.grundtvig.dk

grundtvigskforum
KIRKELIGT SAMFUND
KIRKE SKOLE KULTUR SAMFUND

Den gode skole

Skolepolitisk platform

for Grundtvigsk Forum

INDLEDNING

Som på en række andre områder, når det drejer sig om at beskrive en grundtvigsk opfattelse – eller måske ligefrem Grundtvigs opfattelse – af et eller andet forhold ved menneskelivet, kommer man også, når man vil udsige en grundtvigsk opfattelse af skole og undervisning, til kort. Problemet er simpelthen, at der er så mange forskellige opfattelser, der hævder at være grundtvigske eller Grundtvigs. Det er derfor også med en vis ydmyghed og usikkerhed, at skolepolitisk udvalg kaster sig ud i at beskrive **en grundtvigsk opfattelse af den gode skole.**

Udvalgets medlemmer er dog enige om, at ét forhold står fast, når det drejer sig om en grundtvigsk opfattelse af skole og undervisning: *skolens opgave er at gøre børnene og de unge egnede til at indgå i det samfundsfællesskab, der aktuelt eksisterer.* For at den opgave kan udfyldes af skolen, må skolen give såvel *dannelse og duelighed* som *lærdom*. Derfor er diskussionen om *enten* opdragelse og personlighedsudvikling *eller* faglighed i skolen for os at se en både ufrugtbar og ganske ugrundtvigsk problemstilling. Den gode skole skal rumme begge dele!

Grundtvig siger det klart således: *Dannelse og Duelighed maa nemlig altid være beregnet paa Folke-Livet for Øieblikket, men Lærdom paa Menneske-Livet i det Hele, saa naar Lærdommen er ret ægte, indslutter den Dannelse og Duelighed i sig, men disse kan ikke indslutte hin, uden i en dunkel Følelse, og Lærdommen vil især hos de egenlige Bog-Lærde (Skole-Mesterne) føre paa Vild-Spor, hvis der ikke staaer en Folke-Dannelse ligeoverfor, der nøder den til at tage det nærværende Liv og Øieblik i Betragtning, ligesom Folke-Dannelsen snart vil udarte til en overfladelig Politur, dersom Lærdommen ikke holder den i Aande.* (Fra "Nordens Mythologi" 1832).

Vi har valgt at beskrive "den gode skole" gennem 12 forskellige tekster, som efter vores opfattelse siger noget helt centralt om en grundtvigsk opfattelse af skole og undervisning og vekselvirkningen mellem lærer og elev.

1. EN SKOLE VED SINE FULDE FEM

Det er den fysiske indretning af kroppen, der er grundlaget for menneskets mulighed for at blive et åndsvæsen. Så radikal er Grundtvigs opfattelse, når han skal beskrive forholdet mellem ånd og krop hos mennesket. Det er kroppen og især håndens mulighed for at gribe – og menneskets mulighed for at tale og danne og dele sprog, der giver mennesket mulighed for *selvbevidsthed*. Dét der for alvor skiller os fra alle andre levende væsener. *Man skal gribe, før man kan begribe*. Følesansen er den fornemste sans for erkendelse. Derfor skal den gode skole indrettes, så ikke kun høresansen og synssansen påvirkes og udvikles, men også følesansen, det kropslige og dermed erfaringen, empirien, skal være centralt placeret i læringsprocessen.

2. FAST FORBINDELSE ELLER BADEBRO

En badebro giver mulighed for at man kan gå ud til steder, hvor man næppe kan bunde. På vejen ud ad broen kan man stoppe op og vurdere, om man vil hoppe i, eller om man vil gå videre. Men for enden af broen må man gruble og tage stilling. En fast forbindelse etablerer man for at kunne komme fra et sted til et andet. Dens natur er at rette fokus imod et andet sted end der, hvor man er.

Folkeskolelovens formålsparagraf udtrykker, at formålet er at komme videre i ungdomsuddannelse, og dermed har man forlænget skolens oprindelige badebro til den enkeltes faste forbindelse – uden at skele til at endestationens beliggenhed flytter sig med tiden.

Skolen har mere end nogensinde brug for fortælling, samtale, refleksion og fællesskab, der ruster de unge til en uforudsigelig fremtid.

3. NÆRSYN OG FJERNSYN

Det vigtigste i skolen er, at man får skolekammerater og lærer, hvad fællesskab er. Man lærer, hvordan man sammen griber ting og sager an. Man lærer at erfare og bruge det erfarede. Man bliver opmærksom og nysgerrig. Skolen skal derfor være et lille, trygt minisamfund. Her undervises børnene med mildhedens pædagogik af dygtige lærere. Dette er nærsyn, skolen er liv i sig selv, og peger ikke først og fremmest mod en senere anvendelse. Men livet uden for skolen er med i tankerne, når progressionen i

dannelse, duelighed og lærdom opbygges. Skolen er naturligvis for livet. Det liv der leves af millioner af mennesker jorden over hver dag. Fjernsynet skal slås til, for i en moderne tid er vi hinandens skæbne, og menneskets og jordens skæbne er forbundet. Her skal vekselvirkes og findes en balance mellem nærsyn og fjernsyn, hvor det ene: *etablering og oplevelse af identitet i en nærhed* og det andet: *forståelse og forpligtelse af verden fjernt fra det nære* er hinandens forudsætninger.

4. MOTORVEJ ELLER MARGUERITRUTE

Hvis vi tager motorvejen er vi kun fokuseret på én ting, nemlig: hurtigst mulige vej til målet. På margueritruten er vi også fokuseret på målet, men vi vil have og får delmål og detaljer med. Samtidig skal vi tage hensyn til cyklister, traktorer, køer over vejen osv.: en form for dannelse. I øjeblikket tager den skolepolitiske udformning motorvejen, hvor målet er højest mulig testresultat på kun målbare størrelser.

Det er ikke godt nok!

Der skal udvikles nye undervisnings- og samværsformer, der tager afsæt i elevernes forskellighed og samtidig er med til at udvikle lysten til læring. Det kræver selvfølgelig at lærernes faglighed er i top. Vejen frem må være margueritruten.

5. LIVET ER VIRKELIGT OG BLIVER TIL

Skolen har noget for med børnene. Det hører til menneskets natur, at alle nye generationer vokser ind i en gammel verden. De forestillinger, der lever og råder, er arvegods fra både levende og døde, men samtidig er historien lang og livet kort. Livet nu og det, der kommer, har forrang. Derfor skal fortællinger, myter, digt og sange tale til fantasien og håbet for fremtiden og give poetisk indlevelse for den enkelte og oplevelser i fællesskab. Men at vokse op og erfare frihed i fællesskab er også bestemt af historien – de tidligere generationers erfaringer. Historien skal fortælles og poesens forunderlighed skal opleves gennem en hverdag, hvor børnenes synspunkter bliver taget alvorligt, og læreren indgår i fortolkninger af stoffet på baggrund af samtaler med eleverne. Kunsten er at børnene inddrages, så de gennem sproget åbnes for en virkelig verden.

6. SAMSPIL OM SAMMENSPILET

Forældrene skal i samspil med skolen lære børnene at spille sammen. Forældre har pligt til at sørge for undervisning til deres børn og rigtig mange vælger fortsat folkeskolen som det tilbud, der skal efterleve denne forpligtelse. Forældrene overlader hermed ikke pligterne til folkeskolen, men viser som udgangspunkt tillid til, at en mangeårig og væsentlig del af barnets dannelsesproces i vid udstrækning kan varetages af lærerne i den danske folkeskole. Dette forudsætter naturligvis, som også folkeskoleloven angiver, et samarbejde mellem forældre og skole med øje for ikke alene det enkelte barn, men også for barnet som del af et forpligtende fællesskab.

Skolen skal vise forældrene tillid som ligeværdige medspillere i løsning af skolens opgave, og forældrene skal respektere skolens professionalisme, og at det er lærerne der har taktstokken. Samspillet er forudsætningen for børnenes sammenspil.

7. BLÆKSPRUTTEN ER ANDET END ARME

Læreren har mange opgaver, og det kræver mangeartede og blækspruttelignende kompetencer. Men midt i mangfoldigheden af opgaver er det vigtigt at holde fast ved, at al undervisning foregår i en personlig relation mellem en lærer, nogle elever og et stof. Læreren skal finde en måde at være lærer på, der virker ægte, autentisk og tillidsfuld, hvilket vil sige, at læreren skal hvile troværdigt i sin rolle og sin personlighed. Så læreren er mere end de mange arme, læreren er også et centrum for armenes bevægelser.

Blæksprutten svømmer målrettet mod stedet for næring. Læreren angiver klart og tydeligt: Hvad skal vi lære og hvorfor? Læreren skal sigte mod, at eleverne får forståelse for principper, sammenhænge og strukturer i stoffet. Læreren skal sørge for en god, arbejdsorienteret klasseledelse. Ingen grund til at udspy blæk i vandet for at skjule sig – tværtimod!

Den gode lærer giver en grundig tilbagemelding på elevens læring, og i en levende dialog mellem dem fastsættes næste mål. Blækspruttens krop er det nødvendige og stabile udgangspunkt, men falder eleven af en eller anden grund ud af sammenhængen, er det godt, at blæksprutten har mange arme, så den kan reagere og eleven kan gribes og hjælpes til at begribe!

8. NATUR = VIS

Undervisning i naturvidenskab giver plads til nysgerrighed og en beundrende undren. Viden om kroppen, botanikken, klimaet og fordelingen af Jordens ressourcer skal være grundlæggende for vore elever. Med den bygges et spændende og vedkommende verdensbillede op om mennesket i verden.

Naturen lægger an til en poetisk beskrivelse, hvor vi er en del af naturen og agter den. Men vores viden, skabt af uhyre stærke mikroskoper og teleskoper, giver anledning til en svimlende opfattelse af små kloder på vild flugt efter det store brag og livets beskrivelse gennem DNA-molekylernes mutationer. Begge opfattelser ligger en religiøs tydning nær. At tro og viden ikke behøver udelukke hinanden er en skolesag.

Naturvidenskab er kreativ, poetisk og historisk. Følelser og fornuft bliver begge kolde, når de lader hinanden i stikken. Herigennem udtrykkes den grundtvigske komplementaritet mellem folkelig dannelse og lærdom, at folkedannelse hurtigt udarter til overfladisk politur, dersom lærdommen ikke holder den i ånde.

9. RELIGION ER EN SKOLESAG

Børn har ret til religion, og folkeskolens undervisning i religion skal være engagerende, fordi den imødekommer børns og unges behov for at søge mening. Pluralismen er en kendsgerning, kulturelt, religiøst og ideologisk, så der er ikke en facitliste for svar.

Målet er ikke at omvende børn til kristne, ateister eller buddhister. Men selv om mangfoldigheden er en kendsgerning, skal børn ikke lades i stikken af den grund – skolen skal give rum for at opsøge, undersøge og efterprøve antagelser om værdi og mening, om menneskets natur, om skæbne og livsmod, om fællesskab og individualitet. Skolefaget kristendom/religion er ikke og skal ikke være forkyndende – men engagerende, fordi udgangspunktet er, at menneskeliv kræver engagement.

10. KRITIK - TAK!

En klassisk opfattelse, når det drejer sig om oplysning er, at oplysning er et af de helt centrale midler for *menneskets og samfundets frigørelse*. Denne opfattelse af oplysningens frigørende mulighed var helt central for

Grundtvig og er det stadigvæk i den grundtvigske forståelse af skolen. Skolen skal gøre eleverne klogere på verden og deres liv i den. Skolen har også helt ubetinget en *kritisk* opgave: Den skal give eleverne indsigt i verden og redskaber til *at forandre* denne verden i den retning, de ønsker det. I morgensagens folkeskole skal dette opprioriteres.

At oplære eleverne til demokratiske, kritiske samfundsborgere sker ikke automatisk, som et ur der går, når det først er sat i gang. Så må vi bede om noget kritik – tak!

11. FIND DIG I FÆLLESSKABET

Skolen skal give eleverne oplevelsen af, at de bliver respekteret og bliver holdt af. Et barn, der bliver respekteret uden betingelser, bliver holdt af og vist tillid, lærer hvad respekt, kærlighed og tillid er. Et barn man ydmyger og har mistillid til, lærer selv at ydmyge og have mistillid. Så fortvivlende enkelt er det! Hvis dette grundforhold er til stede kan eleverne blive sig selv, og de kan blive i stand til at leve deres liv, så de ikke vil bytte det med nogens. De kan dermed blive så stærke i deres eget, at de ikke blot accepterer at medmennesket er anderledes end dem selv, men at de bliver i stand til at *glædes* over, at han/hun er det.

Dette må være grundlaget for skolens fællesskab. Fællesskabet skal være grundet i fælles værdier, som giver eleven de bedste muligheder for at relatere til ting som ligger uden for ham/hende selv. Dette fordi mennesket ikke er så tilstrækkeligt i sig selv. Vi kan ikke leve for os selv, eller af os selv. Vi lever af andre mennesker, af deres kærlighed og medleven. Vi lever af at høre sammen med nogen. Vi lever af, at vores liv er spundet ind i andre menneskers liv, og at nogen behøver os. Derfor er skolens opgave at lære eleverne at åbne blikket udad, mod fællesskabet, mod andre.

12. PERLER PÅ SNOR

For at folkeskolen kan være hele folkets skole og være for alle, må de rammer, der opstilles i lovgivningen, naturligvis gælde alle landets skoler, men da skolen først og fremmest er de bestemte mennesker, der befolker den og deres indbyrdes relationer, så vil hver enkelt skole være noget for sig. Skolerne ER forskellige, og forskelligheden skal bruges med fordel, som vi f.eks. ser det i dagens profilskoler.

Det, der kendetegner skoler med bestemte profiler, er lærerildsjæle med fremragende kompetencer indenfor et eller flere fag. Profilmag, der kan rumme alle elever, vil være en gevinst både fagligt og socialt – og afføde den stolthed over skolen, der medfører respekt for og hos såvel lærere, som skole og elever. Om profileringen giver kommunal konkurrence eller ditto synergieffekt afhænger af, hvordan den præsenteres og bruges.

Vejene til at nå de fastsatte mål må igen sættes fri af central detailstyring. Der må etableres forsøgs- og udviklingsarbejde med henblik på at styrke en faglighed, en personlig udvikling og innovative samarbejdsformer, der kan give børn og unge de bedste forudsætninger for at agere i og for fremtiden. De faglige, menneskelige og samfundsmæssige mål skal være klare og ens for alle skoler, men beslutningerne om vejene til at nå målene, skal træffes tæt på den praktiske hverdag i hver enkelt skole – og af hensyn til en fælles forståelse og drøftelse skal hver skole dokumentere sit vejnet. En forskellighed, man er bevidst om, er en styrke. Lovgivningens rammer binder skolerne sammen, men de skal kunne være forskellige ligesom perler på en snor er det – når det vel at mærke drejer sig om ægte perler!

Skolepolitisk udvalg består af:

Jørgen Alfastsen, Kirsten Andersen, Thorstein Balle, Lene Bekhøi, Lars Ebbensgaard, Hans Grishauge, Torsten Johannessen, Anna Kolind, Birgitte Stoklund Larsen og Jens Raahauge.